

M HKA - De collectie van HIER

De maand oktober werd in de media het verhaal van het M HKA. In mijn bedenkingen merkte ik op dat Antwerpen vergeten is hoe dit museum is ontstaan. Een verkeerde keuze van een gebouw, een ongeschikte silo, een aankoop waar men de architect erbij moest nemen. Het ergste was dat er geen collectie was. Terwijl men in Gent bezig was met een collectie en met de manifestatie als "Chambres d'Amis" de stad betrok met het museum. Een dergelijke band heeft het M HKA nooit gehad. Maar Antwerpen moest alles hebben en dit op kosten van de Vlaamse Gemeenschap. De aankopen werden gedaan met centen van de Vlaamse Gemeenschap, dus zijn de aanwinsten niet de eigendom van Antwerpen. Dit staat wel te lezen op de gevel verschenen in DS van 17 oktober. Wat kunstenaars hebben geschonken blijft natuurlijk in Antwerpen. Misschien heeft Fernand Huts interesse om de werken op te nemen in zijn Boerentoren als aanvulling bij zijn collectie oude kunst?

De Standaard 17 oktober 2025 foto: Tijs Vanderstappen

De tekst "De collectie die Hier is, is van Hier". Of is het "Hier in Antwerpen"? Werken die aangekocht zijn met centen van de Vlaamse belastingbetaler zijn eigendom van de gemeenschap. Men geeft vervolgens de werken aan een bepaald museum in bruikleen om deze te presenteren aan het publiek. De werken kunnen toch van locatie veranderen in functie van een wel overwogen herschikking van het museumlandschap.

Het gebouw in de Leuvensestraat had men al langer moeten verkopen en op zoek gaan naar een betere locatie. Het drama is dat men voor de nieuwbouw een ongeschikte locatie koos waarop een gebouw staat die niet eens haar eigendom is. Het Hof van Beroep is in bezit van de Federale Overheid, de Regie der Gebouwen. Vervolgens twee maal architecten laten werken met een te groot bouwprogramma voor de gekozen locatie. Het is toch duidelijk, het zijn niet de architecten die de locatie kiezen! Wie dan wel?

Een totaal verkeerde start met een industriegebouw die vrij vlug ongeschikt bleek en vervolgens nog een uitbreiding kreeg. De totale volumetrie heeft weinig te bieden. Kant van de gedempte dokken, die nu een voortreffelijk stadspark is geworden, staat een compleet gesloten cilindrische volume die de indruk geeft van een opslagtank voor olieproducten. Juist naar de kant van het park is alles gesloten, afkeer naar de stad. Het M HKA heb ik steeds ervaren als een breiwerk in twee fasen zonder patroon. Dit is geen architectuur voor een museum, dit is koterij onwaardig voor een museum.

Op de eerste pagina van DS van 24 oktober stond een foto waarbij ik direct dacht aan een nieuw artikel betreffende het M HKA. Totaal verkeerd, het was een verwijzing naar Trump, Rusland en een olietank van LUKOIL.

Marc Dubois, Architect HON FRIBA

Journalist VVJ, 1 november 2025

Tekst Marc Dubois, *Wonen / TABK, 1985 .....dus 40 jaar geleden.*

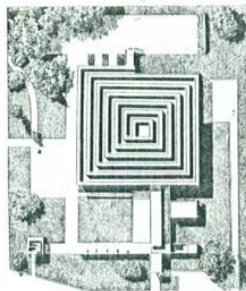
Marc Dubois

Nieuw museum zonder verzameling voor Antwerpen

Het idee om te Antwerpen een Museum voor Hedendaagse Kunst te realiseren ontstond in de jaren '50. In 1966 werd een prachtig ontwerp van architect Léon Stynen afgewezen en in 1970 werd besloten Le Corbusiers nooit gerealiseerde ontwerp voor het 'Musée à Croissance Illimitée' te bouwen. Op het laatste ogenblik werden de reeds aangevangen werkzaamheden stopgezet. Het verhaal kreeg eind vorig jaar een zeer plotselinge ontknoping: dit najaar voorziet men reeds de opening van het museum in een gerenoveerd industriegebouw. In januari jongstleden toen men een verbouwingsvergunning kreeg voor het museum, had men echter nog geen conservator en zelfs geen eigen verzameling. Bij deze gang van zaken kan men heel wat vragen stellen over het museumbeleid in Vlaanderen.

Eén van de belangrijkste kunstmanifestaties in Vlaanderen na 1945 is de Biennale voor beeldhouwkunst in het Antwerpse Middelheimpark. Deze exposities gaven de nodige impulsen om te streven naar de bouw van een centrum voor hedendaagse kunst. In 1966 werd een eerste ontwerp gemaakt door architect Léon Stynen op een terrein gelegen aan de Scheldekaaien in de nabijheid van het Steen en het historisch stadscentrum. Het langwerpige volledig op pilotis staande gebouw vormde een schakel tussen het water en de stad. Dit sterke architectonische ontwerp werd echter door het stadsbestuur afgekeurd omdat de lokatie aan de kaaien de havenactiviteiten zou belemmeren. Vier jaar later deed men het voorstel het museum onder te brengen in een afgedankt winkelpand in het stadscentrum, wat echter op verzet stuitte, onder anderen van Stynen. In hetzelfde jaar deed Stynen het voorstel om Le Corbusiers niet uitgevoerde project 'Musée à Croissance Illimitée' (1939) te bouwen op een terrein gelegen aan de Linker Scheldeoever. Stynen beschouwde dit spiraalvormige museum met onbeperkte uitbreidingsmogelijkheden en een grote flexibiliteit als een geschikt model voor een museum maar zag in de realisering hiervan ook een unieke kans om Antwerpen een tweede werk van Le Corbusier te schenken. Op voorstel van burgemeester Craeybeekx werd de lokatie verplaatst naar het Middelheimpark. Antwerpen kreeg het bouwdoosje gratis aangeboden door de Fondation Le Corbusier en Stynen was bereid de bouw pro deo te begeleiden.

Zowel het ministerie voor Cultuur als het stadsbestuur waren enthousiast en op 12 september 1970 legde minister Van Mechelen de eerste steen. De reeds aangevangen bouw moest echter stopgezet worden na tussenkomst van L. Hendrickx, Directeur-Generaal van de Centrale Administratie van Stedebouw, met als motivering dat het Middelheimpark een groene zone is. Een betwistbare beslissing aangezien hetzelfde bestuur voor hetzelfde pand in 1969 wel een bouwvergunning had afgegeven voor de bouw van een beeldenpaviljoen van architect Renaat Braem. Het niet doorgaan van het Le Corbusierproject betekende voor Stynen een zware ontgoocheling maar vooral een gemiste unieke kans voor België. In plaats van de realisering van een nieuwbouwproject opteerde men voor het openstellen van het Koninklijk Paleis op de Meir als internationaal cultureel centrum. Het daar gevestigde ICC, onder de dyna-

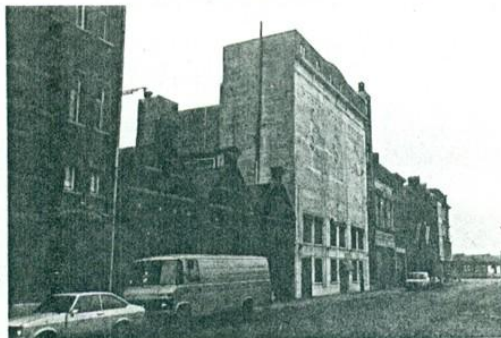
Le Corbusier, Musée à Croissance Illimitée (1939).

mische leiding van Flor Bex, vormt een belangrijke pool voor de hedendaagse kunst in Vlaanderen.

Het werd stil rond een eventueel nieuw museum tot eind vorig jaar bleek dat minister K. Poma in 1983 al een oud industriegebouw had aangekocht met de bedoeling dit tot museum te verbouwen. Het gaat om een voormalig graansilo aan de Leuvensestraat in de omgeving van de gedempte Zuiderdokken. Zowel deze aankoop, als de aanstelling van de Antwerpse architect Michel Grandsart die de opdracht kreeg het pand te verbouwen vonden plaats onder een verdachte geheimhouding.

Eind november vorig jaar ageerde de Architecten Unie, de grootste beroepsvereniging in Vlaanderen tegen deze gang van zaken. Met een persconferentie informeerde men de pers niet alleen over het verhaal van het Antwerpse Museum, maar tevens over de manier waarop de overheid haar belangrijke projecten realiseert. Vooral het onttrekken van projecten aan de openbaarheid werd fel gehekeld. Ook het gebrek aan door de overheid georganiseerde architectuurprijsvragen werd aangeklaagd. Behalve de WISH-prijsvraag voor sociale woningbouw worden zeer zelden ideeën-

De voormalige graansilo aan de Leuvensestraat in Antwerpen. In dit pand zal het nieuwe Museum voor Hedendaagse Kunst gevestigd worden. (Foto Marc Dubois.)

wedstrijden uitgeschreven als middel om tot een betere architectuur te komen. De AU pleitte ervoor dat de keuze van de ontwerper voor belangrijke openbare gebouwen zou gebeuren op basis van reeds gerealiseerd werk. Wat betreft het museum kan men de vraag stellen waarom meer talentvolle Antwerpse architecten als B. van Reeth, G. Baines of J. Crepain niet in aanmerking zijn gekomen.

In zijn reactie motiveerde minister Poma zijn handelswijze met het argument dat een met de diepste stilte omgeven behandeling van dit dossier de enige manier is om het project vlug te realiseren. Wel vergat hij te vermelden dat de snelheid van realiseren niets te maken heeft met een eventueel reeds geplande openingstentoonstelling maar dat hij als Antwerpenaar zijn nieuwe museum wil openen vóór het begin van de komende verkiezingen in de maand december. Eind januari kreeg het ministerie een verbouwingsvergunning maar toen had de minister nog geen conservator aangewezen. Het meest verbazingwekkende feit is echter dat het museum geen collectie bezit. Wat men bij de opening zal tonen blijft dus een open vraag. Vermoedelijk zullen het werken van Belgische kunstenaars zijn die het ministerie jaarlijks aankoopt. Van een verzameling met visie zal wel geen sprake zijn.

Hierbij kan men de vraag stellen of het beleid de juiste prioriteiten kan of wil leggen. In Gent zoekt conservator Jan Hoet reeds jaren naar een nieuw onderdak voor zijn internationaal gewaardeerde verzameling hedendaagse kunst (zie *Wonen-TABK* nr 9, 1983). In plaats van een uitbreiding van dit belangrijkste museum voor hedendaagse kunst in België koos minister Poma voor de oprichting van een nieuwe museum dat nog niet eens een verzameling bezit.

Sinds drie jaar is minister Poma's beleid gericht op het steunen van kleine museumprojecten, wat reeds positieve resultaten heeft opgeleverd. Gezien de vrij lage budgetten opteerde men vrijwel altijd voor de aankoop van bestaande panden voor de inrichting van nieuwe museale ruimten.

Door dit beleid kon de provincie West-Vlaanderen een voormalig warenhuis te Oostende aankopen voor het Museum voor Moderne Kunst. Dit gebouw uit 1950, ontworpen door G. Eyselincx, opent ook eind 1985 haar deuren. Er is echter een groot verschil: conservator Van den Bussche bouwde in Oostende reeds jaren aan een specifieke verzameling Belgische kunst.

Een vergelijking tussen beide musea zal in het najaar van 1985 genoeg stof opleveren voor een discussie over de zin of onzin van een museumfunctie voor bestaande panden.